

Ірина Галуцьких

Сенсорно-чуттєве тіло та його художня репрезентація в образно-нарративній структурі англійської літератури модернізму й постмодернізму

*When it comes to the drama of feelings,
our flesh is the stage.
(Walt Whitman)*

Висвітлено результати дослідження специфіки художньої репрезентації (нарративної та вербально-дискурсивної) людського тіла в його сенсорно-чуттєвому аспекті, притаманній для поетик модернізму й постмодернізму, що проводилося на матеріалі корпусу художніх текстів англійських письменників відповідних періодів. Художню тілесність, що виступає об'єктом вивчення в статті, розглянуто як когнітивно-семіотичний конструкт, представлений у трьох основних вимірах – когнітивному, нарративному та вербально-дискурсивному. Методика дослідження передбачала використання комплексного аналізу із застосуванням методики реконструкції нарративних патернів і концептуальних тропів у тексті. Виявлено переважання активації нарративних патернів «психологізація» та «патологізація» в художніх творах англійського модернізму й постмодернізму та, відповідно, актуалізації нарративних типів тіл – психологізованого й психопатологізованого в поетиках літератури модернізму та постмодернізму.

Ключові слова: тілесність, образність, нарратив, концептуальний троп, художня семантика.

Постановка наукової проблеми та її значення. Феномен тілесності як об'єкт вивчення, перебуваючи серед найактуальніших питань гуманітарних розвідок, привертав увагу великої кількості дослідників, які працюють у різних сферах науки, останнім часом.

Незважаючи на той факт, що тема тіла й тілесного має в цілому тривалу історію у філософській думці, тілесність «відкрито» внаслідок онтологічного повороту ХХ ст., коли «тілесність» стає фундаментальним поняттям, без якого неможливо обійтися під час вивчення феноменів людського буття й будь-яких питань онтології, епістемології, феноменології, що обумовлює актуальність осмислення тілесності як у філософії, так і в низці інших гуманітарних наук.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Сьогодні вивчення тілесності має міждисциплінарний характер. Основними теоретичними парадигмами, у яких легітимізується поняття тілесності, виступають феноменологічна (М. Хайдеггер, Е. Гусерль, М. Мерло-Понті); генеалогічна – психоаналітична та соціотропна (Ж. Лакан, М. Фуко); аналітична/прагматична (Дж. Д'юї, Г. Дрейфус, Г. Стросон); когнітивна (Дж. Лакофф, М. Джонсон); семіотична (Дж. Батлер, Ю. Крістева, Р. Барт, Ж. Дерріда). Дослідження тілесності як онтологічного феномену в названих вище й інших концепціях, серед яких аналіз тілесності в межах епістемологічного, гносеологічного, соціокультурного та інших підходів, продемонстрували факт подолання постмодерного розуміння тілесності як суто біологічної сутності.

Фактично сучасне бачення поняття «тілесності» узагальнює онто-антропологічний підхід, за якого феномен тілесності має водночас природний і соціокультурний характер, та який сприяє подоланню прийнятих у класичній філософії опозицій «тіло–душа/дух», «тіло–мислення/свідомість», «тіло–суспільство» й ін.

У цій статті *тілесність* розуміємо як природний феномен у сукупності соматичних, фізіологічних, вітальних проявів людського тіла, у єдності тіла та духа, тіла й свідомості, як інтегруюча ознака екзистенційного досвіду людини, що поєднує комплекс природних, індивідуальних та культурних рис тіла людини, як поле взаємодії внутрішніх і зовнішніх життєвих просторів людської істоти, або як тіло, яке набуло різноманітних «мов» у результаті соціалізації [7, с. 113]. Іншими словами, тілесність – це соціокультурне явище, що розуміється як сукупність тілесних проявів, які зазнали трансформацій у результаті впливу соціокультурних факторів, мають соціокультурне значення та виконують певні соціокультурні функції [6, с. 812–813].

Багатоаспектність розуміння тілесності визначила домінування конструктивістського підходу в сучасній теоретичній інтерпретації феномену тілесності, коли останню розглянуто як визначувану різноманітними чинниками (наприклад, владними, ідеологічними, культурними, політичними,

соціальними тощо), що робить тілесність ефективним «інструментом «декодування» культурного досвіду» [5, с. 1].

Феномен тілесності неможливо відокремити від соціокультурного контексту, у якому існує «людина тілесна», уключення якої до соціокультурного простору спричиняє суттєві наслідки для її тіла, пов'язані з перетворенням біологічного феномену в соціокультурне явище. Це спричиняє модифікації тіла й зміни в сприйнятті та розумінні тіла й тілесності, що знаходить віддзеркалення і в їх «охудженому» вигляді, оскільки притаманна суспільству специфіка бачення світу так чи інакше знаходить відображення в мистецтві, одним із видів якого є художня література. Адже, стаючи предметом естетичного бачення автором та отримуючи певну образну інтерпретацію, специфіка світосприйняття, притаманна відповідному історичному періоду, знаходить відображення у своєрідності художніх образів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Тілесність (художня тілесність) розглядаємо в цьому дослідженні як лінгвопоетологічну категорію, вербалізовану засобами художнього тексту, що постає як складна семіотична система, а отже кодovана різнорівневими засобами вербально-дискурсивного виміру – засобами денотативного, образного й символічного кодування.

Художня тілесність як художня рефлексія – динамічна категорія, що набуває модифікацій відповідно до індивідуально-авторського осмислення як представника певної культури та всього комплексу історично-літературного фону певного періоду.

Проведений на попередніх етапах дослідження аналіз й отримані результати дають підстави трактувати *тілесність* як *конструкт* [4], який «конструкт» тлумачимо як теоретичне поняття, що виводиться гіпотетично або утворюється на основі емпіричного спостереження подій чи об'єктів, та не передбачає обов'язкового встановлення його онтологічного статусу, а найчастіше формується в зоні переходу від емпіричного знання до концептуального.

Виходячи з такого розуміння, а також урахуваючи дані емпіричної частини дослідження текстового втілення тілесності в художній прозі представників англійського модернізму й постмодернізму, визначено її багатовимірну структуру. Убачається, що художня тілесність як конструкт постає одночасно в трьох вимірах: *когнітивному (ментальному)*, *нарративному* та *вербальному (текстовому)*, кожен із яких також може бути сконструйованим. Серед них ментальний вимір найбільш загальний, притаманний свідомості взагалі, водночас як два інших реалізуються лише в художній семантиці.

Тілесність як *ментальний* конструкт уключає низку тематичних доменів, які виводяться з попереднього досвіду вивчення тіла. Відповідно, уявлення про тілесність не дорівнюється до тіла в сукупності його соматика й фізіології, а включає комплекс явищ, що складають тілесний досвід – сенсорний, емоційний та ментальний, урахуваючи сучасне розуміння тіла як психосоматичної єдності [8], а також урахуваючи висновки когнітивної науки стосовно значущості тіла в процесах концептуалізації та категоризації [13] завдяки вкоріненості мислення в тілесному досвіді [9, с. 9], так положення про «втілене розуміння» (*embodied understanding / cognition*) [12] і роль тіла в породженні метафори, за рахунок чого формуються взаємозв'язки тілесного й емоційного (*NUMAN BODY IS A CONTAINER FOR EMOTIONS*) [11], а також тілесного та ментального (*BODY-AS-MIND*) [10].

Узагальнюючи здобутки когнітивної науки, відповідно до яких базовими модусами існування тіла є *фізіологічний (соматичний)*, *сенсорний*, *емоційно-почуттєвий* і *ментальний*, представляємо *когнітивний* вимір тілесності як такий, що складається з відповідних тематичних доменів: *СОМАТИКА/ФІЗІОЛОГІЯ*, *СЕНСОРИКА*, *ЕМОЦІЇ*, *МЕНТАЛЬНІСТЬ*, які перебувають у тісному взаємозв'язку завдяки спільності тілесного досвіду (див також [4]).

Реалізація в художньому тексті та уключення тіла до художньої картини світу супроводжується розширенням наведеної моделі когнітивного (ментального) виміру конструкту, яка постає як тематичний фон утворення додаткових смислів й акцентування загальновідомих, що в ході утворення художнього конструкту схематично виглядає як нашарування додаткових вимірів, серед яких – *нарративний*, у якому відбувається актуалізація варіантів тіла, акцентованих в образно-нарративному просторі художнього твору, а також *вербальний* вимір – рівень мовного означення в тексті.

Отже, *вербальний* вимір тілесності як художнього конструкту представлено різними рівнями кодування в текстовій структурі, де виділяємо рівень *денотативного* кодування (рівень номінації тіла як референта у вищезгаданому розумінні), рівень *образного* кодування (рівень словесної образ-

ності, тропеїки, що утворюються в художньому тексті, де тіло виступає як референт – як об'єкт образного переосмислення, або як корелят – як джерело образної концептуалізації) і рівень *символічного кодування* (рівень художніх символів), статусу яких можуть набувати образні засоби.

Окрім когнітивного та вербального вимірів художнього конструкту виділяємо також **нарративний** вимір, який складає окремих компонент, пов'язаний із лінійним розгортанням й описом, що його отримує тіло в нарративній системі художнього твору. Нарративний вимір уявляється репрезентованим варіантами тіла, що уособлюють різні модуси існування тілесності, які отримують реалізацію або акцентування в художніх текстах.

Як продемонстрував аналіз, нарративний вимір художньої тілесності англійської літератури модернізму й постмодернізму репрезентований трьома варіантами тіла, що отримують особливу увагу авторів художніх творів, і які зазнають акцентування. Серед них – *еротизоване* тіло [3], *сенсорно-чуттєве* тіло [1] та *соціалізоване* тіло [2].

У цій статті **об'єктом дослідження** виступає сенсорно-чуттєве тіло та специфіка його художньої (нарративної, вербально-дискурсивної) репрезентації засобами художньої прози англійських письменників-модерністів і постмодерністів.

Предмет дослідження – нарративні моделі та засоби образної концептуалізації тіла людини в його сенсорно-чуттєвому аспекті в корпусі англійських художніх текстів періоду модернізму й постмодернізму.

Мета статті – виявлення спільних і відмінних рис, притаманних для поетик англійського модернізму та постмодернізму, в образній концептуалізації сенсорно-чуттєвого тіла в художній семантиці.

Матеріалом дослідження є художні тексти представників модернізму й постмодернізму в англійській літературі: Вірджинії Вулф, Девіда Г. Лоуренса, Джона Фаулза, Пітера Акройда, Джанет Уінтерсон, Ентоні Берджеса, Івліна Во та ін.

У дослідженні застосовано метод комплексного інтерпретативного аналізу, який інтегрує семантико-когнітивний аналіз, що передбачає реконструювання концептуальних метафор у тексті, семіотичний і нарративний аналіз, що передбачає реконструювання нарративних патернів.

Результати вивчення продемонстрували, що перша відмінність, притаманна поетиками модернізму й постмодернізму в плані художньої репрезентації сенсорно-чуттєвого тіла, стосується типології вказаного нарративного варіанта тілесності.

Так, зазначений варіант тіла в художніх прозі англійського модернізму отримує переважно реалізацію в аспекті психологізації, тобто як умістище емоцій і почуттів, що в роботі позначено як *психологізоване* тіло й відбувається паралельно з активацією відповідного нарративного патерну «*психологізація*» в оповіданні, а також актуалізацією тематичного домену ЕМОЦІЇ, що відбувається засобами вторинного означення, у яких сфера тілесного виступає джерелом образної концептуалізації. При цьому персонажі англійського художнього модернізму зазнають деформацій лише в емоційно-почуттєвому плані, що здобуває текстове означення за допомогою переосмислених тілесних *деформацій* і болісних станів.

На відміну від періоду модернізму, у художніх творах англійського постмодернізму сенсорно-чуттєве тіло постає як *психологізоване*, яке в образно-нарративній системі творів отримує текстове втілення через низку образів зруйнованого, травмованого та деформованого тіла, і як *патологізоване*, що втілюється в образі хворого тіла. Відповідно, тіло зазнає деформацій не лише образного характеру, а й буквального, що набуває образу зруйнованого (від хвороби) тіла.

У більшості фрагментів текстів спостерігаємо реалізацію нарративного патерну «*психологізація*» тіла, утім, значну роль відіграє також активація нарративного патерну «*патологізація*».

Друга тенденція, відзначена в ході порівняння притаманних поетикам модернізму й постмодернізму рис художнього зображення сенсорно-чуттєвого тіла, полягає в сутності емоційно-почуттєвих станів, що підлягають вторинному позначенню в образній системі авторів творів.

Так, тілесному вторинному означенню в контексті художніх текстів англійського модернізму підлягає низка негативних та позитивних емоцій і почуттів, серед яких переважають негативні, які складають 70 % випадків художнього отілеснювання емоційно-чуттєвої сфери. Негативні емоції, які дістають образне переосмислення крізь призму тілесних образів, уключають в таких пропорціях: ЗЛІСТЬ (ЛЮТЬ) / ANGER (RAGE) – 12 %, СТРАХ / FEAR – 9,7 %, НЕЩАСТЯ (ГОРЕ) /

UNHAPPINESS (GRIEF) – 9 %, ХВИЛЮВАННЯ (НЕСПОКІЙ) / WORRY (ANXIETY) – 7 %, СТРИМАНІСТЬ ЕМОЦІЙ (ЇХ ВІДСУТНІСТЬ, БАЙДУЖІСТЬ) / NO EMOTIONS (INDIFFERENCE) – 6 %, ВІДЧАЙ (РОЗЧУРУВАННЯ) / DISPAIR (DISAPPOINTEMENT) – 6 %, ВОРОЖІСТЬ / HOSTILITY – 4 %, РОЗДРАТУВАННЯ / IRRITATION – 2 %, СОРОМ / SHAME – 2 %, ОБРАЗА / OFFENCE – 2 %, СУМ / SADNESS – 2 %, НЕВДОВОЛЕННЯ / DISCONTENT – 1,4 %, РЕВНОЩІ / JEALOUSY – 1 %, ПРИЗИРСТВО / CONTEMPT – 0,7 %, ПРОВИНА / GUILT – 0,3 %, НОСТАЛЬГІЯ / NOSTALGIE – 0,3 %, ДИСКОМФОРТ / DISCOMFORT – 0,3 % й н.

Очевидно, що лідерську позицію займають ЗЛІСТЬ (ЛЮТЬ) / ANGER (RAGE), СТРАХ / FEAR, НЕЩАСТЯ (ГОРЕ) / UNHAPPINESS (GRIEF).

До позитивних емоцій і почуттів, які дістають отілеснення в контексті аналізованих художніх текстів, належать КОХАННЯ (ПРИСТРАСТЬ) / LOVE (PASSION) – 20 %, РАДІСТЬ / JOY – 4 %, ЩАСТЯ / HAPPINESS – 2 %, СПОКІЙ / TRANQUILITY (CALMNESS) – 1 %, ВДОВОЛЕННЯ / SATISFACTION – 0,7 %, ЗАХОПЛЕННЯ / ADMIRATION – 0,7 %, СПІВЧУТТЯ / COMPASSION – 0,7 %, НІЖНІСТЬ / TENDERNESS – 0,3 %, ЗАДОВОЛЕННЯ / PLEASURE – 0,3 %, ЦІКАВІСТЬ / CURIOSITY – 0,3 %, ПОВАГА / RESPECT – 0,3 % та ін.

Наведені дані демонструють, що, хоча група негативних емоцій і почуттів кількісно переважає, усе ж найбільшу кількість випадків отілеснення отримує КОХАННЯ (ПРИСТРАСТЬ) / LOVE (PASSION), яке охоплює 20 % утворених тілесних образів.

Очевидно, більше різноманіття й домінування в кількісному плані негативних емоцій та почуттів обумовлено, по-перше, схильністю людини до більш уважного й детального опису саме неприємних відчуттів і станів, а по-друге, пояснюється світоглядними тенденціями періоду модернізму, до якого належать аналізовані художні твори, коли людина перебувала під впливом переважно негативних подій епохи.

Дуже схожі тенденції виявляються і в художній семантиці періоду постмодернізму. Стосовно ознак постмодерністської поетики в плані вторинного вербального відображення емоційно-почуттєвої сфери зазначимо, що тілесному означенню в контексті художнього тексту підлягає низка негативних і позитивних емоцій та почуттів, серед яких також значно переважають негативні. Вони становлять 70 % випадків художнього отілеснювання емоційно-чуттєвої сфери. Негативні емоції, які отримують образне переосмислення крізь призму тілесних образів, уключають такі: НЕЩАСТЯ (ГОРЕ) / UNHAPPINESS (GRIEF, MISERY) – 20 %, БАЙДУЖІСТЬ / NO EMOTIONS (INDIFFERENCE) – 7 %, ХВИЛЮВАННЯ (НЕСПОКІЙ) / WORRY (ANXIETY) – 5 %, ВІДЧАЙ (РОЗЧУРУВАННЯ) / DISPAIR (DISAPPOINTEMENT) – 2,4 %, СТРАХ / FEAR – 1,2 %, ДЕПРЕСІЯ / DEPRESSION – 1,2 %, СОРОМ / SHAME – 0,6 %, РОЗДРАТУВАННЯ / IRRITATION – 0,6 %, НЕЦІРІСТЬ / UNCERTAINTY, INSINCERITY – 0,6 %.

Очевидно, що головну позицію займає НЕЩАСТЯ (ГОРЕ) / UNHAPPINESS (GRIEF), за яким зі значним відставанням ідуть БАЙДУЖІСТЬ / NO EMOTIONS (INDIFFERENCE), ХВИЛЮВАННЯ (НЕСПОКІЙ) / WORRY (ANXIETY).

До позитивних емоцій і почуттів, які дістають отілеснення в контексті аналізованих художніх текстів, належать лише три: КОХАННЯ (ПРИСТРАСТЬ) / LOVE (PASSION) – 20 %, СПОКІЙ, КОМФОРТ / TRANQUILITY (CALMNESS) – 7 %, ВІРА / FAITH – 0,6 %.

Наведені дані демонструють, що, хоча група негативних емоцій і почуттів кількісно та за різноманіттям переважає, значну кількість випадків отілеснення отримує КОХАННЯ (ПРИСТРАСТЬ) / LOVE (PASSION). Утім, треба відзначити, що стосовно ознак почуття *кохання*, актуалізованих в образному просторі письменників-постмодерністів, 62 % із них є негативними, що засвідчує домінування негативних проявів навіть у випадку найпрекраснішого з почуттів, яке відоме людству, що призводить до загального переважання саме тих емоційно-почуттєвих станів, що зазнають образного кодування в ракурсі художньої тілесності, які спричиняють страждання, а отже категоризовані як негативні.

Такий факт домінування в кількісному плані негативних емоцій і почуттів зумовлено тенденціями, що беруть початок ще в період модернізму. Очевидним із наведених кількісних даних є також невелике різноманіття емоційно-почуттєвих станів, на яких фокусуються письменники-постмодерністи у своїх творах, а отже зрозумілим є їх сконцентрованість насамперед на полярних за своїми аксіологічними характеристиками почуттях – *коханні* та *нещасті/горі*. Це, вірогідно, притаманно для постмодерністів, оскільки пов'язано з тенденцією до надмірності або надлишковості змісту.

Тілесні образи, які беруть участь в охудожненні емоцій і почуттів, відрізняються різноманіттям. Вони, зазвичай, мають під собою реальну експірієнційну основу й утворюються внаслідок переосмислення таких складових концептосфери ТІЛО ЛЮДИНИ / HUMAN BODY: **тіла** в його цілісності (*body, flesh*), **фізіологічних процесів та явищ** (*bleeding, lethargy, agony, intoxication, bruise, pain, death, suffocation, spasm, body paralysis, soberness, heavy breathing, being out of breath*), **сенсорики** тіла (*senselessness, torment, taste, physical pain, heat in the body, coldness*), **частин тіла, фізіологічних рідин й органів** (*heart, blood, breast, bosom, hand, lips, eyes, eyebrows, bowels, bones, face, womb, organs of breathing, throat, head, fists, wrists*), **станів тіла** (*body shuddering, trembling body, body tension, naked body*), **фізичних показників** тіла – **вага, розмір** (*heavy body, light body, small body*), **дій і положення** в просторі (*kneeling, swallowing something bitter, embracing, bodily contact, making queer movements*). Усі вони виступають образними корелятами емоцій та почуттів у контексті художнього тексту. Низка з них має винятково *метафоричну* природу (*melting body, physical wreckage, mask over all body, rigid body* й ін.).

Отже, третя тенденція, що визначає специфіку художньої – наративної та вербально-дискурсивної репрезентації сенсорно-чуттєвого тіла в поезиці модернізму й постмодернізму, – стосується складових частин концептосфери ТІЛО ЛЮДИНИ / HUMAN BODY, які задіяні в процесі художнього означення вказаних емоцій.

Так, у художній семантиці англійського модернізму серед задіяних знаходимо значне їх розмаїття – концепти СЕРЦЕ / HEART, КРОВ / BLOOD, ТІЛО (ПЛОТЬ) / BODY (FLESH), ГРУДИ / BREAST, ОБЛИЧЧЯ / FACE, ОЧІ / EYES, ГУБИ / LIPS, БРОВИ / BROWS, ЖИВИТ / BELLY, МАТКУ / WOMB, НОГИ / FEET, ОРГАНИ ДИХАННЯ / ORGANS OF BREATH, ГОЛОВА / HEAD, ГОРЛО / THROAT, РУКИ (ПАЛЬЦІ, ЗАП'ЯСТЯ, КУЛАКИ) / HANDS (FINGERS, WRISTS, FISTS).

Результати кількісного аналізу продемонстрували найбільшу частотність звертання до концептів СЕРЦЕ / HEART (29 %), ТІЛО (ПЛОТЬ) / BODY (FLESH) (24 %) і КРОВ / BLOOD (12 %) у ході охудожнення як негативних, так і позитивних емоцій та почуттів. Висновок стосовно значущості СЕРЦЯ / HEART як умістища емоцій, який корелює з теорією кордоцентризму (пор.: «філософія серця» Г. Сковороди [5]), підкріплюється різноманіттям художніх образів, сформованих у контексті аналізованих текстів.

Ці образи, які виступають образними корелятами емоцій та почуттів у контексті художнього тексту, можуть мати під собою як реально наявну експірієнційну й фізіологічну основу (*heat in the heart, bleeding heart, fluttering heart, heart beat, heart halt, pang in the heart, pinch in one's heart, the rise of blood pressure, tension in one's veins, lethargy, spasm, agony, body paralysis, suffocation, bruise, intoxication, soberness, heavy breathing, being out of breath, physical pain, heat in the body, coldness, embracing* та ін.), що отримує *метафоричне* або *метонімічне* переосмислення в контексті художнього тексту, так і винятково *метафоричну* природу.

Тілесні образи, які беруть участь в охудожненні емоцій і почуттів у художніх текстах англійського постмодернізму, також відрізняються різноманіттям. Вони, зазвичай, мають під собою реальну експірієнційну основу й утворюються в результаті переосмислення таких складників концептосфери ТІЛО ЛЮДИНИ / HUMAN BODY: **тіла** в його цілісності, індексами якого є *body, flesh*, **фізіологічних процесів та явищ** – *lethargy, spasm, drunkenness, soberness, hunger, suffocation, depriving of oxygen, sex*), **сенсорики** тіла поправить усе (*deprivation of senses (dumbness, blindness, deafness), physical pain, torment, taste (sweet, bitter, sour, salty, fresh), touch (coldness, heat, warmth, skin temperature, smoothness, heaviness, sharpness, bluntness), smell (stink), odour, vision (light, darkness)*), **частин тіла, фізіологічних рідин й органів** – *heart, blood, capillaries, chest, gut, gullet, stomach, throat, nostrils, mouth, nerve, skin*), **фізичних станів тіла** (*numbness, sleepiness, being in one's own droppings, weakened body, softened body, weightless body*).

Більшість із них є станами тіла в цілому, а не окремих його частин чи органів, зокрема представленими образами ЗРУЙНОВАНОГО ТІЛА / BROKEN BODY, що становлять 58 % текстових сигналів, серед яких: *pierced body, ruined body, wounded body, nailed to each other bodies, bleeding body, fractured body, eaten body, sore body, ill body, inflicted with a virus body* тощо, **дій і положення** в просторі (*free fall, sinking body, concealed body*) тощо.

Усі вони виступають образними корелятами емоцій та почуттів у контексті художнього тексту. Низка з них має включно *метафоричну* природу (*body in a shell, body in a coffin, unanchored body, flesh tides, encoded/decoded body, burned flesh* й ін.).

Когнітивні механізми, що лежать в основі образного переосмислення тілесних ознак, демонструють універсальні характеристики та включають *аналогові (метафору)* й *асоціативні (метонімію)*, а сформовані образні засоби, відповідно, характеризуються іконічністю та індексальністю.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи отримані результати дослідження сенсорно-чуттєвого тіла, підкреслимо факт деформацій тіла, яких воно набуває, по-перше, в образному плані, що спостерігаємо в ході формування психологізованого варіанта тіла в нарративній системі творів як англійського модернізму, так і постмодернізму, паралельно до якого відбувається актуалізація тематичних доменів когнітивного виміру ЕМОЦІЇ та МЕНТАЛЬНІСТЬ, а домени СОМАТИКА/ФІЗІОЛОГІЯ й СЕНСОРИКА є джерелом утворення вторинних номінацій. По-друге, факт деформацій, руйнації тіла набуває реальних обріїв у художніх творах англійського постмодернізму, що отримує втілення в образі патологізованого (хворого) тіла, що відбувається паралельно з актуалізацією таких складників ментального рівня, як СОМАТИКА/ФІЗІОЛОГІЯ й СЕНСОРИКА, а в цілому виділені варіанти вписуються в концепцію ЗЛАМАНОВОГО (ЗРУЙНОВАНОГО) ТІЛА, що притаманна не лише для індивідуально-авторського стилю авторів, які вивчаються, а й для літературно-історичного напрямку загалом.

Джерела та література

1. Галуцьких І. А. Сенсорика смаку в контексті художньої тілесності (досвід концептуального аналізу) / І. А. Галуцьких // Вісник Київ. нац. лінгвістичного ун-у. Серія : Філологія. – 2012. – Том 15, № 1. – С. 27–36.
2. Галуцьких І. А. Соціалізоване тіло людини у художньому тексті епохи англійського модернізму: концептуальний аналіз (на матеріалі художньої прози В. Вулф) / І. А. Галуцьких // Нова Філологія. Вип. 58. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – С. 37–42.
3. Галуцьких І. А. Специфіка еротики тіла та еротизації в художній прозі В. Вулф та Д. Г. Лоуренса: семантико-когнітивний аналіз / І. А. Галуцьких // Проблеми зіставної семантики. Вип. 11. – К. : КНЛУ, 2013. – С. 309–316.
4. Галуцьких І. А. Художня тілесність як конструкт / І. А. Галуцьких // Нова Філологія. – 2014. – № 66. – С. 61–66.
5. Гомілко О. Є. Феномен тілесності: Автореф. дис. ... д. філос. наук: 09.00.04 / О. Є. Гомілко ; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. – Київ, 2007. – 38 с.
6. Можейко М. А. Телесность / М. А. Можейко // Постмодернизм. Энциклопедия. – М. : Интерпрессервис ; Книжный Дом, 2001. – С. 812–813.
7. Некрасова Н. А., Некрасов С. И., Садикова О. Г. Тематический философский словарь / Н. А. Некрасова и др. – М., 2008. – 113 с.
8. Damasio A. The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness. – New York : Harcourt Brace, 1999. – 400 p.
9. Gibbs R.W. The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding. – Cambridge: CUP, 1994. – 540 p.
10. Ibarretxe-Antuñano I. MIND-AS-BODY as a cross-linguistic conceptual metaphor // Miscelánea. A Journal of English and American Studies. 2002. 25: 93–119.
11. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction / Z. Kövecses. – Oxford etc. : Oxford University Press, 2002. – 376 p.
12. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1980. – 374 p.
13. Ziemke T., Frank R.M. The body eclectic / T. Ziemke, R. M. Frank // Body, Language and Mind. Vol.1: Embodiment / ed. by T. Ziemke, J. Zlatev, R. Frank. – Berlin, N. Y. : Mouton de Gruyter, 2007. – P. 1–13.

Галуцьких Ирина. *Сенсорно-чувственное тело и его художественная репрезентация в образно-нарративной структуре английской литературы модернизма и постмодернизма.* Изложено результаты исследования специфики художественной репрезентации (нарративной и вербально-дискурсивной) человеческого тела в его сенсорно-чувственном аспекте, присущей поэтикам модернизма и постмодернизма, которое проводилось на материале корпуса художественных текстов английских писателей соответствующих периодов. Художественная телесность, выступающая объектом исследования в статье, рассматривается как когнитивно-семиотический конструкт, представленный в трех основных измерениях – когнитивном, нарративном и вербально-дискурсивном. Методика исследования предполагала применение комплексного анализа с использованием методики реконструкции нарративных паттернов и концептуальной тропеики в тексте. Результаты изучения выявили преобладание активации нарративных паттернов «психологизация» и «патологизация» в художественных произведениях английского модернизма и постмодернизма, и, соответственно, актуализации

нарративних типів тел – психологізованого і психопатологізованого – в поезиках літератури модернізму і постмодернізму.

Ключевые слова: телесность, образность, нарратив, концептуальный троп, художественная семантика.

Galutskikh Iryna. *Sensory-Emotional Body and its Literary Representation in the Imagery and Narrative Structure of the English Modernist and Postmodernist Literature.* The article focuses on the research of specific features of the literary (narrative and verbal/discursive) representation of the human body in its sensory and emotional aspects characteristic of modernist and postmodernist poetics, elaborated on the corpus of the English literary texts of the corresponding periods. The object of the research is the literary corporeality, treated as a cognitive-semiotic construal, comprising three basic dimensions – cognitive (mental), narrative and verbal/discursive. The method of research implied the application of a complex analysis including the methodology of narrative patterns' reconstruction as well as reconstruction of conceptual tropes in the text. The results obtained revealed the predominance of the activation of narrative patterns «psychologization» and «pathologization» in the English modernist and postmodernist texts respectively and accentuation of corresponding narrative types of bodies – psychologized and pathologized in modernist and postmodernist poetics.

Key words: corporeality, imagery, narration, conceptual trope, literary semantics

Стаття надійшла до редколегії
10.04.2015 р.

УДК 811.11:82-2'3

Марина Горюнова

Родова специфіка художнього діалогу в епосі та драмі (на матеріалі творів Ф. Дюрренматта)

У статті здійснено спробу висвітлити категорію діалогу, яка спроможна найбільш достовірно та аргументовано виявити відмінність драми та епосу. Родову специфіку функцій діалогу проаналізовано на прикладі прозаїчного й драматургічного втілення одного сюжету одним автором: п'єси та повість «Аварія» швейцарського німецькомовного письменника Ф. Дюрренматта. Порівнюючи уривки з п'єси й повісті, виявлено різнофункціональність діалогів, що визначає належність художнього твору до відповідного роду літератури. Діалог, який автор подає в драматургічному чи епічному тексті, залежить від його естетичного задуму й спрямований на створення певного художнього образу, складниками якого є добір художньо-виражальних засобів на лінгвістичному та екстралінгвістичному рівнях. Досліджено особливості дієвої функції діалогу в драмі й характеризуючо-описової в епосі.

Ключові слова: драма, епос, автор, діалог, дієва функція діалогу, характеризуючо-описова функція діалогу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Протягом декількох епох драму розглядали як найповніше втілення можливостей художньої творчості. Саме проблеми теорії драми розкрито в численних працях, починаючи з великих філософів античності. Але теоретики минулих років спіралися здебільшого на локальний досвід, не враховували закони розвитку мистецтва інших народів. Часто теорія драми була нормативною, являла собою систему рекомендацій і вимог, які обмежували творчий потенціал справжніх майстрів слова.

Саме тому сучасне мистецтво сміливо ламає класичні межі, воно потребує зовсім не встановлення правил, а навпаки – звільнення від будь-яких догм і зосередження на з'ясуванні тих проблем, які раніше залишалися поза полем зору дослідників. У цьому напрямі розвивалася у ХХ ст. теорія драми в розвідках відомих вітчизняних і зарубіжних учених та практиків: О. А. Анікста, В. М. Волькенштейна, Б. Й. Костелянца, М. Я. Полякова, В. О. Сахновського-Панкєєва, В. С. Халізева, Б. Асмуса, Е. Бентлі, М.-Ю. Грайфа, М. Дітріха, Ф. Дюрренматта, П. Сонді, М. Фріша, Х. Шмідта й ін. У цих дослідженнях однією з провідних проблем залишається сутність драми як роду літератури.

Слід згадати також вислови про непотрібність родового розмежування, яке завдає труднощів та викривляє розуміння художнього твору (О. І. Білецький, Б. Кроче). Справді, три роди поезики (нас